

TURISTIK ZONALARNING RIVOJLANISHIDA EKOLOGIK VA IQTISODIY OMILLARNING TUTGAN O‘RNI VA TA’SIRI

Magistrant: Shodiyeva Muhayyo Anvarovna

Professor: K.Xomitov

O‘zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada turistik zonalarning rivojlanishida ekologik va iqtisodiy omillarning o‘rni va ta’siri o‘rganilgan bo‘lib, bundan tashqari turistik zonalarning holati ham tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Turizm, turistik zonalar, iqtisodiy omillar, ekologik omillar.

Аннотация: В данной статье рассматривается роль и влияние эколого-экономических факторов на развитие туристских зон, а также анализируется состояние туристских зон.

Ключевые слова: Туризм, туристские зоны, экономические факторы, экологические факторы.

Abstract: This article examines the role and influence of environmental and economic factors on the development of tourist areas, and also analyzes the state of tourist areas.

Key words: Tourism, tourist areas, economic factors, environmental factors.

Dam olish va hordiq chiqarish maskanlarini rivojlantirishda ekologik va iqtisodiy omillarning ta’sirini hisobga olish lozim. Mazkur omillar turizm sohasida xalqaro hamkorlikni rivojlantirish uchun juda ham zarur bo‘lib, ular ijtimoiy va iqtisodiy o‘‘sishiga ta’sir qiladi hamda quyidagicha guruhlanadi:

-iqtisodiy omillar. Bularga dam olish va hordiq chiqarish maskanlarini rivojlantirishga naf beruvchi turistik tashkilotlar, infratuzilmaning sifati, iqtisodiy engilliklar, moliyaviy investitsiyalar va bank ssudalari kabilar kiradi. Mazkur iqtisodiy omillar tarkibida dam olish va hordiq chiqarish maskanlarida amalga oshiriladigan turistik faoliyatning muhim jihati iqtisodiy foyda sifatida u quyidagi ko‘rsatkichlar asosida ta’minlanadi:

- turizmdan olingan daromad, ya’ni uning yalpi milliy mahsulot yoki yalpi ichki mahsulotdagi salmog‘i;

-xalqaro turizmدا ishlab topilgan xorijiy valyuta ulushi;

-turizmni rivojlantirish tufayli yaratiladigan yangi ishchi o‘rinlari.

Mazkur iqtisodiy omil dam olish va hordiq chiqarish maskanlarini rivojlantirish maqsadida davlat tomonidan ham amalga oshiriladi hamda quyidagi yo‘nalishlardan iborat bo‘ladi (1-jadval):

Davlatning iqtisodiy omillari tarkibi

davlatning kredit siyosati
davlatning soliq siyosati
iqtisodiy o'sish harakatchanligi
aholining harid qobiliyati
mamlakatda inflyatsiya darajasi

Shuningdek, dam olish va hordiq chiqarish maskanlarining rivojlanishida iqtisodiy omillar qatoriga bandlikni kiritish mumkin. Bu borada bandlikning quyidagi turlari farqlanadi:

-to'g'ridan-to'g'ri. Bunga bevosita turistik korxonalarda yaratilgan ishchi o'rinlari (mehmonxonalar, restoranlar, transport vositalari, turistlar uchun do'konlar, turistik agentliklar va sayohatlar byurolari) kiradi;

- bilvosita. Bu soha bilan turdosh sohalar, ya'ni qishloq xo'jaligi, transport, baliqchilik, sanoat korxonalarida yaratiladigan ishchi o'rinlari kiradi;

- qurilish va turistik infrastruktura sohasidagi bandlik.

Darhaqiqat, iqtisodiy samaradorligini oshirishning eng muhim omili dam olish va hordiq chiqarish maskanlari faoliyatida turizm tuzilmalari va iqtisodiyotning boshqa tarmoqlari o'rtasidagi aloqalarni yaratish va doimiy mustahkamlash hisoblanadi. Bu holat quyidagi vazifalarni amalga oshirishga imkon beradi:

- turizmga import hajmini qisqartirish;

- mahalliy aholining bandligi va turizmdan tushadigan daromadlar hajmini oshirish;

- mahalliy qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmini keskin oshirish;

- korxonalarining mahalliy mahsulotlar va qurilish hamda ta'mirlash ishlari uchun materiallardan ko'proq foydalanishini rag'batlantirish;

- mahalliy mehmonxonalar va boshqa infrastruktura obyektlaridan samarali foydalanish.

Avvalo, dam olish va hordiq chiqarish maskanlari faoliyatidan olinadigan foydani ko'paytirish uchun o'z obyektlari va xizmatlaridan foydalanishni har tomonlama rag'batlantirish zarur.

Bu masalani hal qilish uchun investitsiyaviy rag‘batlantirish, aksiyadorlik jamiyatlari va firmalari, jumladan xorijiy firmalarni keng jalb qilgan holda yaratish, turizmning eng ustuvor shakllari va turlarini har tomonlama qo‘llab-quvvatlash, dastlab chet elliklar egalik qilayotgan bosqichda kapital to‘plab bo‘lganidan so‘ng, mahalliy tadbirqorlarning ushbu korxonalarni sotib olish sharti bilan ularga xorijliklar egalik qilishiga yo‘l qo‘yib berish kerak.

Shuning uchun ham, dam olish va hordiq chiqarish maskanlari faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish maqsadida yirik mehmonxonalarni xorijiy mehmonxonalar firmalari boshqaruviga berish lozim. Biroq, bu daromadning bir qismidan voz kechishga olib keladi, ammo yuqori malakali boshqaruv, xalqaro marketing, joylarni bronlashtirishni ta‘minlaydi.

Shular bilan birga, dam olish va hordiq chiqarish maskanlari faoliyatida mahalliy bandlikni rag‘batlantirish zarur. Bunda mahalliy aholi o‘rtasida mazkur sohadagi faoliyatning hurmatga sazovor ekanligi to‘g‘risida tushuntirish ishlari olib borish kerak.

Adabiyotlar

1. Ibadullayev N.E. Xorijiy turistlarga turistik xizmatlarni tashkil etish. Ma‘ruzalar matni. -Samarqand, SamISI, 2011. - 162 b.
2. Ibadullayev N.E. O‘zbekistonning turistik resurslari. Ma‘ruzalar matni. – Samarqand: SamISI, 2008. - 15 b.
3. Kamilova F.K., Ro‘ziyev S.S. Turizm marketingi. O‘quv qo‘llanma. – T.: TDIU, 2007.
4. Kamilova F., Nurmuhamedova M. Mehmonxona va restoran xo‘jaligi marketingi. – T., 2002.
5. Mamatqulov X.M. Turizm va servisga oid atamalar hamda iboralar izohli lug‘ati. – Samarqand, 2010.